

HKRATNA UREDITEV IN ODLOŽITEV URESNIČEVANJA PRAVIC: PRIMER (NE)OBSTOJA PRAVIC PO ZSDP-1

Urška Trtnik*

UDK: 364.326:347.61/.64:331.2

Povzetek: Avtorica pregledno predstavlja pravice na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov, na katere je posegel kateri od interventnih zakonov oziroma so urejene v prehodnih določbah materialnega zakona. Praviloma pri vseh obravnavanih pravicah se je znižal obseg izplačanih sredstev bodisi zaradi nižje višine pravice bodisi zaradi manjšega števila upravičencev. Prispevek se osredotoča tudi na ureditev izračuna nadomestila in omejitve izplačila nadomestila navzdol in navzgor, predvsem z vidika pojmov minimalne in povprečne plače.

Ključne besede (key words): očetovski dopust, izplačilo nadomestila, minimalna plača, povprečna plača, pomoč ob rojstvu otroka, otroški dodatek, dodatek za veliko družino

SIMULTANEOUS REGULATION AND TEMPORARY SUSPENSION OF EXERCISE OF RIGHTS: A CASE OF NON-EXISTENCE OF RIGHTS ACCORDING TO ZSDP-1

Abstract: The paper gives a systematic overview of the rights in the field of parental care and family benefits which were recently affected by one of the intervention laws, or regulated by the transitional provisions of the substantive law. As a rule, the scope of rights regarding financial benefits has been reduced, either due to the lower amount of rights or the reduced number of beneficiaries. The paper further focuses on the

* Urška Trtnik, univ. dipl. prav., Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. urska.trtnik@gov.si

Urška Trtnik, LL.B., Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities, Slovenia.

regulation of the calculation of the benefit up- or downwards, especially in terms of the concept of minimal and average wage.

Key words: *paternity leave, payment of compensation, minimum wage, average wage, childbirth allowance, child benefit, large family allowance*

1. UVOD

V zadnjih treh letih je bilo na področju starševskega varstva in družinskih prejemkov sprejetih in uveljavljenih precej varčevalnih ukrepov v različnih interventnih zakonih, ki vsi po vrsti posegajo v ureditev tega področja v materialnih zakonih, to je v Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1)¹ in Zakonu o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS)².

Kot prvi je začel 31. maja 2012 veljati Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF)³, ki je na področju starševskega varstva posegel v pravico do očetovskega in starševskega nadomestila (takrat nadomestila za nego in varstvo otroka in posvojiteljskega nadomestila) ter na področju družinskih prejemkov v pravico do starševskega dodatka⁴, pomoči ob rojstvu otroka, otroškega dodatka in dodatka za veliko družino, začasno pa je ustavil tudi usklajevanje socialnih transferjev. Sledil mu je Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva (ZIUPTDSV)⁵, ki je začel veljati prvega avgusta 2013 in je navzgor omejil izplačilo materinskega nadomestila (takrat porodniškega nadomestila). Zakon o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2014 in 2015 (ZIPRS1415)⁶, ki se je začel uporabljati prvega januarja 2014 je podaljšal ukrep ustavitve usklajevanja socialnih transferjev. Zaradi gospodarske situacije v državi je v letu 2014 sprejet ZSDP-1 v prehodnih določbah obdržal vsečasne varčevalne ukrepe

¹ Uradni list RS, št. 26/14.

² Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 - ZUJF, 57/12 - ZPCP-2D, 14/13, 56/13 - ZŠtip-1, 99/13 in 14/15 - ZUUJFO.

³ Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 - ZPIZ-2, 104/12 - ZIPRS1314, 105/12, 25/13 - odl. US, 46/13 - ZIPRS1314-A, 56/13 - ZŠtip-1, 63/13 - ZOsn-I, 63/13 - ZJAKRS-A, 99/13 - ZUPJS-C, 99/13 - ZSVarPre-C, 101/13 - ZIPRS1415, 101/13 - ZDavNepr, 107/13 - odl. US, 85/14 in 95/14.

⁴ Višino starševskega dodatka je ZUJF povišal na 252,04 eurov neto.

⁵ Uradni list RS, št. 63/13 in 95/14.

⁶ Uradni list RS, št. 101/13, 9/14 - ZRTVS-1A, 25/14 - ZSDH-1, 38/14, 84/14, 95/14 - ZUJF-C, 95/14 in 14/15.

iz interventnih zakonov in določil postopno uveljavitev plačanega očetovskega dopusta. Tudi novela Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-C)⁷, ki je začela veljati prvega januarja 2014, je v prehodnih določbah pravico do otroškega dodatka omejila na višine in razrede, določene v ZUJF.

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni vsi varčevalni ukrepi s področja starševskega varstva in družinskih prejemkov in njihov učinek na javne finance.

2. PRAVICA DO OČETOVSKEGA DOPUSTA

Zahteva Direktive o izvajanju revidiranega okvirnega sporazuma o starševskem dopustu, sklenjenega med BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP in ETUC ter o razveljavitvi Direktive 96/34/ES (Direktiva)⁸ je neprenosljivost enega meseca starševskega dopusta za vsakega od staršev. Pri tem ni pomembno poimenovanje dopusta (kot starševski dopust lahko štejemo tudi očetovski dopust), temveč to, da mora biti neprenosljiv, da ima oče pravico do enake višine nadomestila kot mati pri starševskem dopustu, enake načine izrabe, itd.

ZSDP-1 v 25. členu določa, da ima oče pravico do očetovskega dopusta v trajanju 30 dni, za katere je v celoti upravičen do očetovskega nadomestila. Pravica do očetovskega dopusta je neprenosljiva in je oče ne more prenesti na mater otroka, s čimer zadostimo zahtevi Direktive po enem mesecu neprenosljivega dopusta za očeta.

V prej veljavnem Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih⁹ je imel oče pravico do očetovskega dopusta z nadomestilom¹⁰ v trajanju 15 dni, za preostalih 75 dni pa je bil oče upravičen do plačila prispevkov za socialno varnost od minimalne plače¹¹.

Vendar pa je ZSDP-1 zaradi gospodarske situacije v državi ob samem sprejemu zakona v prehodni določbi¹² predvidel časovni odmik uveljavitve dodatnih 15 dni

⁷ Uradni list RS, št. 99/13.

⁸ UL L 68, 18. marec 2010, str. 13.

⁹ Uradni list RS, št. 110/06 UPB2 in 10/08.

¹⁰ Plačani očetovski dopust.

¹¹ Neplačani očetovski dopust.

¹² Prvi odstavek 115. člena ZSDP-1 določa:

»(1) Ne glede na določbo 25. in 27. člena tega zakona, ima oče do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 dni.«

plačanega dopusta, in sicer v treh letih po letu, ki sledi letu, v katerem bo rast bruto družbenega proizvoda dosegla 2,5 odstotka. Vsako leto se za 25 dni zmanjša neplačani očetovski dopust in doda pet dni plačanega očetovskega dopusta.

To pomeni, da v tem trenutku trajanje in plačilo očetovskega dopusta ostajata nespremenjena glede na prej veljavno ureditev. Oče je upravičen do 15 dni očetovskega dopusta z nadomestilom in 75 dni s plačilom prispevkov za socialno varnost od minimalne plače. Spreminjati se bosta začela šele naslednje leto od vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda¹³.

Če bo, skladno z 250. členom ZUJF, vlada v Uradnem listu Republike Slovenije do 30. septembra 2015 objavila Sklep o ugotovitvi, da je gospodarska rast v letu 2014 presegla 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, bodo s prvim januarjem 2016 očetje imeli pravico do plačanega očetovskega dopusta v trajanju 20 dni in neplačanega očetovskega dopusta (s plačilom prispevkov za socialno varnost) v trajanju 50 dni.

Prehodna določba je mogoče na prvi pogled nerazumljiva in zapletena, vendar bo na tak način po prehodnem obdobju očetom prinesla sicer krajši, a v celoti plačan očetovski dopust.

3. VARČEVALNI UKREPI NA PODROČJU STARŠEVskega VARSTVA

3.1. Najvišje izplačilo nadomestila

V prej veljavnem ZSDP izplačilo očetovskega nadomestila in starševskega nadomestila (prej nadomestila za nego in varstvo otroka in posvojiteljskega nadomestila) ni moglo biti višje od dvainpolkratnika povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji na podlagi zadnjih znanih uradnih podatkov o mesečnih plačah.

¹³ Primer:

V 2014 je rast BDP presegla 2,5 odstotkov	Neplačani OČD	Plačani OČD
2016	- 25 dni/koristi 50 dni	+ 5 dni/koristi 20 dni
2017	- 25 dni/koristi 25 dni	+ 5 dni/koristi 25 dni
2018	- 25 dni/ni več neplačanega	+ 5 dni/koristi 30 dni

Določba 145. člena ZUJF¹⁴ je omejitev izplačila zgoraj navedenih nadomestil znižala na dvakratnik povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji na podlagi zadnjih znanih uradnih podatkov o mesečnih plačah.

Nato je dobro leto po uveljavitvi ZUJF-a začel veljati ZIUPTDSV, ki v tretjem členu določa omejitev izplačila tudi materinskega nadomestila (prej porodniškega nadomestila), in sicer na dvakratnik vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG.¹⁵ Materinsko oziroma porodniško nadomestilo do tedaj navzgor sploh ni bilo omejeno, s čimer je bilo materam za prvih 105 dni (materinskega) dopusta zagotovljeno nadomestilo v enaki višini kot njena plača v zadnjih 12 mesecih pred uveljavljanjem pravice do dopusta.

ZSDP-1 je omejitev izplačila očetovskega in starševskega nadomestila sicer določil na dvainpolkratnik vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG¹⁶. Materinsko nadomestilo ZSDP-1 navzgor ni omejil.

Vendar je ZSDP-1 v prehodni določbi podaljšal veljavnost ZUJF in ZIUPTDSV, zaradi česar v tem trenutku izplačilo vseh nadomestil po ZSDP-1 ne more biti višje od dvakratnika vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG.

¹⁴ 145. člen ZUJF določa:

»Ne glede na prvi odstavek 43. člena Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 10/08 in 62/10 – ZUPJS; v nadaljnjem besedilu: ZSDP) od uveljavitve tega zakona izplačilo starševskega nadomestila, razen porodniškega nadomestila, ne more biti višje od dvakratnika povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji na podlagi zadnjih znanih uradnih podatkov o mesečnih plačah.«.

¹⁵ 3. člen ZIUPTDSV določa:

»Ne glede na prvi odstavek 43. člena Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih in 145. člen Zakona za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl.US in 46/13 – ZIPRS1314-A) od uveljavitve tega zakona tudi izplačilo porodniškega nadomestila ne more biti višje od dvakratnika vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji z uskladitvami iz 2. člena Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 71/08, 73/08, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2).«

¹⁶ 46. člen ZSDP-1 določa:

»Izplačilo nadomestila, razen materinskega nadomestila, ne more biti višje od dvainpolkratnika vrednosti povprečne mesečne plače v Republiki Sloveniji z uskladitvami iz 2. člena Zakona, o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 10/08 – ZVarDod, 71/08, 98/09 – ZIUZGK, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2).«

Zgornja omejitev velja do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda.¹⁷

Omejitev nadomestila navzgor tudi z vidika skladnosti z Ustavo RS ni sporno, kar je ugotovilo tudi Ustavno sodišče¹⁸. Omejitev izplačila nadomestila navzgor in navzdol je namreč utemeljeno s tem, da pri sistemu nadomestil po ureditvi iz ZSDP-1 ne gre za sistem zavarovanja, ki bi temeljil samo na načelih vzajemnosti, temveč gre za sistem, ki temelji tudi na solidarnosti. To pomeni, da se del nadomestila pri upravičencih, ki glede na višje plače prispevajo več, nameni za pokrivanje nadomestila tistih, ki glede na nižje plače prispevajo manj.

3.2. Višina nadomestila

V prej veljavnem ZSDP je znašalo starševsko nadomestilo¹⁹ za polno odsotnost z dela 100 odstotkov osnove.

Določba 146. člena ZUJF²⁰ je znižala starševsko in očetovsko nadomestilo na 90 odstotkov osnove za polno odsotnost z dela, razen kadar osnova ne presega 763,06 eurov. Porodniško oziroma materinsko nadomestilo je ostalo v višini 100 odstotkov osnove.

Enako kot zapisano zgoraj, velja tudi v tem primeru. V prehodni določbi ZSDP-1 je veljavnost ZUJF tudi v tem delu podaljšana. Ko bo izpolnjen pogoj dosežene gospodarske rasti nad 2,5 odstotka (znižanje na 90 odstotkov velja do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda), bodo vsa nadomestila znašala 100 odstotkov osnove.

3.3. Statistični podatki

Spodnja tabela nam prikazuje število upravičencev do vseh nadomestil in izplačana sredstva v zadnjih petih letih. Učinek ZUJF in ZIUPTDSV se je pokazal delno

¹⁷ 151. člen ZUJF in 5. člen ZIUPTDSV.

¹⁸ Odločitev Ustavnega sodišča v zadevi U-I-137/03, 26. 5. 2005, Uradni list RS, št. 56/2005, in OdlUS XIV, 30.

¹⁹ Sedaj vsa nadomestila po ZSDP-1.

²⁰ 146. člen ZUJF določa:

»Ne glede na prvi odstavek 44. člena ZSDP od uveljavitve tega zakona starševsko nadomestilo, razen porodniškega nadomestila, za polno odsotnost z dela znaša 90 % osnove. Starševsko nadomestilo znaša 100 % osnove, kadar osnova ne presega 763,06 eurov.«

že v letu 2013 – nekatere upravičenke in upravičenci, ki so pravico do nadomestila uveljavljali pred začetkom veljavnosti ZUJF, to je pred 31. majem 2012, so imeli pravico do (starševskega) nadomestila še v višini 100 odstotkov osnove – v celoti pa v letu 2014. Kot vidimo, se višina izplačanih sredstev za nadomestila po ZSDP-1 znižuje. V manjši meri je razlog v nižjem številu upravičenk in upravičencev do nadomestil zaradi nižjega števila rojstev in večjega števila staršev, ki niso zavarovanci za starševsko varstvo (brezposelnih staršev). Glavni razlog pa je učinek varčevalnih ukrepov iz ZUJF in ZIUPTDSV o zgornji omejitvi izplačila nadomestil in znižani višini nadomestil.

Leto	Število upravičencev	Izplačana nadomestila (brez prispevkov delodajalca) v EUR
2010	22.493	292 mio
2011	22.782	299,4 mio
2012	22.086	294 mio
2013	21.130	263 mio
2014	20.643	244 mio

3.4. Pojem minimalne in povprečne plače

V zvezi z določitvijo osnove za izračun nadomestil in v povezavi z zgornjo in spodnjo omejitvijo izplačila nadomestil se v ZSDP-1 pojavljata pojma minimalne in povprečne plače. Minimalno plačo določa Zakon o minimalni plači²¹ (ZMinP), ki določa pravico do minimalne plače, njeno višino in pogoje, pod katerimi se lahko izplačuje prehodni znesek minimalne plače ter način njenega določanja in objave. Znesek minimalne plače trenutno znaša 790,73 eurov bruto. Povprečna mesečna bruto plača na zaposlenega v Republiki Sloveniji je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije za februar 2015 znašala 1.515,98 eurov bruto.

Zaradi jasnosti je v ZSDP-1 natančno določena vrednost minimalne in povprečne plače in sicer kot vrednost minimalne oziroma povprečne plače z uskladjitvami iz 2. člena Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v

²¹ Uradni list RS, št. 13/10.

Republiki Sloveniji ZUTPG²². ZUTPG je bil objavljen 3. novembra 2006, veljati pa je pričel 1. januarja 2007. Ta zakon določa višine, enotni način in rok usklajevanja posameznih vrst transferjev posameznikom in gospodinjstvom, ki se izplačujejo iz javnih finančnih virov v Republiki Sloveniji.

Vrednost minimalne plače, skladno z 2. členom ZUTPG, je na dan 31. decembra 2006 znašala 125.052,00 SIT oziroma 521,83 eur bruto, vrednost povprečne plače pa 302.208,87 SIT oziroma 1.261,09 eur bruto. Do danes je bilo objavljenih devet sklepov o usklajenih višinah transferjev, ki so določeni v nominalnih zneskih ter o odstotku uskladitve drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji. Od tega je bila uskladitev opravljena šestkrat, trikrat pa se uskladitev ni opravila in je tako višina ostala nespremenjena.

Trenutna vrednost minimalne plače z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG znaša 588,25 eurov bruto, povprečne plače z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG pa 1.431,37 eurov bruto.

Namen ZUTPG je bil poenotenje mehanizmov usklajevanja za vse transferje, ki se izplačujejo iz javno-finančnih virov in zagotovitev enakopravnega socialnega položaja upravičencev do posameznih vrst transferjev. Vendar pa je zaradi vedno redkejšega usklajevanja oziroma zaradi ustavitve usklajevanja prišlo do velike razlike v višini med minimalno plačo po ZMinP in vrednostjo minimalne plače z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG ter med zadnjo objavljeno povprečno plačo in vrednostjo povprečne plače z uskladitvami iz 2. člena ZUTPG. Pri minimalni plači je ta razlika več kot 200 eurov bruto, pri povprečni pa slabih 100 eurov bruto.

4. VARČEVALNI UKREPI NA PODROČJU DRUŽINSKIH PREJEMKOV

4.1. Otroški dodatek

Definicija otroškega dodatka je urejena v ZSDP-1 in sicer je to dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka.

²² Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 - ZŠtip, 10/08 - ZVarDod, 71/08, 98/09 - ZIUZGK, 62/10 - ZUPJS, 85/10, 94/10 - ZIU, 110/11 - ZDIU12, 40/12 - ZUJF in 96/12 - ZPIZ-2).

Glede vprašanj postopka uveljavljanja otroškega dodatka, načina ugotavljanja materialnega položaja, meje dohodkov, ki so pogoj za pridobitev in višino otroškega dodatka, postopka, obdobja prejemanja in izplačila otroškega dodatka, sprememb okoliščin in pravil o neupravičeno priznani pravici do otroškega dodatka, nadzora nad delom centrov pri dodeljevanju otroškega dodatka ter zbirki podatkov, se uporabljajo določbe ZUPJS.

ZUJF je s svojimi varčevalnimi ukrepi prav pri pravici do otroškega dodatka prizadel največje število upravičencev, saj je ukinil 7. in 8. razred otroškega dodatka (64 do 99 odstotkov povprečnega mesečnega dohodka na osebo) ter znižal višino otroškega dodatka v 5. in 6. razredu za 10 odstotkov²³. Kasneje sprejeta novela ZUPJS-C je v svojih prehodnih določbah²⁴ višino in razrede otroškega dodatka uredila enako kot so bili urejeni v ZUJF-u (razen, da je znižala višino otroškega dodatka za dijake zaradi ponovne uvedbe štipendije za dijake), veljavnost ukrepa pa določila do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2 odstotka bruto proizvoda.

Trenutno veljavna lestvica za otroški dodatek je:

dohodkovni razred	povprečni mesečni dohodek na osebo (v % in EUR)	znesek otroškega dodatka za otroka do konca osnovne šole ali do 18 leta (v EUR)			znesek otroškega dodatka za otroka v srednji šoli, vendar najdlje do 18 leta (v EUR)		
		1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok	1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok
1	do 18 % do 180,97	114,31	125,73	137,18	114,31	125,73	137,18
2	nad 18 % do 30 % nad 180,97 do 301,62	97,73	108,04	118,28	97,73	108,04	118,28
3	nad 30 % do 36 % nad 301,62 do 361,95	74,48	83,25	91,98	74,48	83,25	91,98
4	nad 36 % do 42 % nad 361,95 do 422,27	58,75	67,03	75,47	58,75	67,03	75,47
5	nad 42 % do 53 % nad 422,27 do 532,87	43,24	50,45	57,63	43,24	50,45	57,63

²³ 144. člen ZUJF, ki je razveljavljen z novelo ZUPJS-C.

²⁴ 25. člen ZUPJS-C.

dohodkovni razred	povprečni mesečni dohodek na osebo (v % in EUR)	znesek otroškega dodatka za otroka do konca osnovne šole ali do 18 leta (v EUR)			znesek otroškega dodatka za otroka v srednji šoli, vendar najdlje do 18 leta (v EUR)		
		1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok	1. otrok	2. otrok	3. in naslednji otrok
7	nad 64 % do 82 % nad 643,46 do 824,44	/	/	/	/	/	/
8	nad 82 % do 99 % nad 824,44 do 995,36	/	/	/	/	/	/

4.2. Pomoč ob rojstvu otroka

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, ki je namenjen staršem za nakup opreme za otroka oziroma za povečane stroške ob prihodu otroka v družino s posvojitvijo. Višina pomoči ob rojstvu otroka je 280 eurov. Pred uveljavitvijo ZUJF je bila to univerzalna pravica, namenjena vsem staršem novorojenčkov s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji in ni bila vezana na materialni položaj družine.

ZUJF je v pravico do pomoči ob rojstvu otroka posegel na način, da je omejil število upravičencev s tem, ko je pridobitev pravice vezal na materialni položaj družine. Do pravice do pomoči ob rojstvu otroka je upravičen eden od staršev, kadar povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 64 odstotkov neto povprečne plače skladno z določbami ZUPJS, ki se uporabljajo za odločanje o pravici do otroškega dodatka²⁵.

Ukrep velja do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka družbenega bruto proizvoda.

²⁵ 148. ZUJF določa:

»Neglede na 64. člen ZSDP ima od uveljavitve tega zakona pravico do pomoči ob rojstvu otroka vsak otrok, katerega mati ali oče imata stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 64 % neto povprečne plače skladno z določili ZUPJS, ki se uporabljajo za odločanje o pravici do otroškega dodatka. Za potrebe tega člena centri za socialno delo iz centralne zbirke podatkov iz 49. člena ZUPJS obdelujejo osebne podatke, ki jih potrebujejo pri odločanju o pravici po tem členu.«

4.3. Dodatek za veliko družino

Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družinam s tremi ali več otroki s skupnim stalnim prebivališčem, ki so mlajši od 18 let oziroma dokler so jih starši dolžni preživljati v skladu s predpisi, ki urejajo družinska razmerja (največ 26 let). Dodatek za družino s tremi otroki znaša 395 evrov, za družino s štirimi ali več otroki pa 480 evrov.

ZUJF je v pravico do dodatka za veliko družino posegel na enak način kot v pravico do pomoči ob rojstvu otroka. Omejil je število upravičencev s tem, ko je pridobitev pravice vezal na materialni položaj družine. Do pravice do dodatka za veliko družino je upravičen eden od staršev z vsaj tremi ali več otroki, kadar povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 64 odstotkov neto povprečne plače skladno z določbami ZUPJS, ki se uporabljajo za odločanje o pravici do otroškega dodatka²⁶.

Ukrep velja do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka družbenega bruto proizvoda.

4.4. Statistični podatki

Iz spodnjih tabel se pri vseh treh pravicah že v letu 2012 kaže učinek ZUJF-a, tako v zmanjšanem številu upravičencev, kot v nižji višini izplačanih sredstev. Pri pravici do otroškega dodatka je potrebno upoštevati tudi, da je s prvim januarjem 2012 začel veljati ZUPJS, ki je otroški dodatek omejil na starost 18 let (prej je bila omejitev 26 let, če se otrok šola).

²⁶ 149. ZUJF določa:

»Ne glede na prvi odstavek 77. člena ZSDP ima od uveljavitve tega zakona pravico do dodatka za veliko družino eden od staršev, če imajo eden od staršev in otroci skupno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in povprečni mesečni dohodek na osebo ne presega 64 % neto povprečne plače skladno z določili ZUPJS, ki se uporabljajo za odločanje o pravici do otroškega dodatka. Za potrebe tega člena centri za socialno delo iz centralne zbirke podatkov iz 49. člena ZUPJS obdelujejo osebne podatke, ki jih potrebujejo pri odločanju o pravici po tem členu.«

Iz spodnje tabele so razvidna izplačana sredstva po posameznih pravicah:

Leto	Otroški dodatek	Pomoč ob rojstvu otroka	Dodatek za veliko družino
2010	289.6 mio EUR	6,1 mio EUR	11,8 mio EUR
2011	293,5 mio EUR	6 mio EUR	12 mio EUR
2012	249 mio EUR	4,3 mio EUR	11,4 mio EUR
2013	220 mio EUR	4,4 mio EUR	10,4 mio EUR
2014	217 mio EUR	4,4 mio EUR	10,3 mio EUR

Iz spodnje tabele je razvidno število upravičencev do posamezne pravice:

Leto	Otroški dodatek	Pomoč ob rojstvu otroka	Dodatek za veliko družino
2010	374.644	21.792	30.001
2011	367.525	21.312	30.193
2012	282.220	15.108	28.325
2013	241.040	15.432	25.608
2014	243.975	15.528	25.236

5. USKLAJEVANJE SOCIALNIH TRANSFERJEV

Materinsko (prej porodniško), očetovsko in starševsko nadomestilo (prej nadomestilo za nego in varstvo otroka in posvojiteljsko nadomestilo), znesek najnižjega in najvišjega izplačila nadomestila in zneski družinskih prejemkov so se do sprejetja ZUJF-a usklajevali skladno z določbami ZUTPG. ZUJF je najprej ustavil usklajevanje transferjev gospodinjstvom in posameznikom do 31. 12. 2014, ZIPRS1415²⁷ pa je veljavnost ukrepa podaljšal do 31. 12. 2015.

²⁷ 57. člen ZIPRS1415 določa:

»Transferji posameznikom in gospodinjstvom, ki se usklajujejo na podlagi Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 10/08 – ZVarDod, 71/08, 98/09 – ZIUZGK, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10

6. ZAKLJUČEK

Namen varčevalnih ukrepov v interventnih zakonih je v prvi vrsti prilagoditev države na gospodarsko situacijo, zato so vsi zgoraj predstavljeni ukrepi začasne narave in ne pomenijo razveljavitve določb materialnih zakonov. Če bo skladno z 250. členom ZUJF vlada do 30. septembra 2015 v Uradnem listu Republike Slovenije objavila Sklep o ugotovitvi, da je gospodarska rast v letu 2014 preseгла 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, bodo varčevalni ukrepi 31. decembra 2015 prenehali veljati (in bo vzpostavljena ureditev iz določb materialnih zakonov), razen če jih (vsaj nekaterih), zakonodajalec ne bo podaljšal.

VIRI

- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/14 – ZSDP-1).
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 110/06 UPB2 in 10/08 – ZSDP).
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13 in 14/15 – ZUUJFO – ZUPJS).
- Zakon o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2014 in 2015 (Uradni list RS, št. 101/13, 9/14 – ZRTVS-1A, 25/14 – ZSDH-1, 38/14, 84/14, 95/14 – ZUJF-C, 95/14 in 14/15 – ZIPRS1415).
- Predlog zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, prva obravnava, EVA 2013-2611-0042.
- Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06, 59/07 – ZŠtip, 10/08 – ZVarDod, 71/08, 98/09 – ZIUZGK, 62/10 – ZUPJS, 85/10, 94/10 – ZIU, 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2).
- Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14).
- Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva (Uradni list RS, št. 63/13 in 95/14).
- Direktiva o izvajanju revidiranega okvirnega sporazuma o starševskem dopustu, sklenjenega med BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP in ETUC ter o razveljavitvi Direktive 96/34/ES (UL L 68, 18. marec 2010, str. 13).

- ZIU 110/11 – ZDIU12, 40/12 – ZUJF in 96/12 – ZPIZ-2; v nadaljnjem besedilu: ZUTPG) se do 31. decembra 2015 ne usklajujejo, razen osnovnega zneska minimalnega dohodka iz prve alineje 5. člena ZUTPG.«.

- Ustavno sodišče v zadevi U-I-137/03, 26. 5. 2005, Uradni list RS, št. 56/2005, in OdlUS XIV, 30.
- Spletna stran Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/druzina/starsevsko_varstvo_in_druzinski_prejemki/

SIMULTANIOUS REGULATION AND TEMPORARY SUSPENSION OF EXERCISE OF RIGHTS: A CASE OF NON-EXISTANCE OF RIGHTS ACCORDING TO ZSDP-1

Urška Trtnik*

SUMMARY

In its substantive provisions, the ZSDP-1 regulates the right to paternity leave in the amount of 30 days for which the father is entitled to paternity benefit and which replaced the right to 75 days of unpaid paternity leave in the previous legislation. However, the transitional provisions of the ZSDP-1 lay down a transitional period for the implementation of paid paternity leave; due to the austerity measures it will be introduced gradually; assuming that the economic growth exceeded 2.5 per cent of gross domestic product in 2014, it is envisaged to be implemented in 2018. Under the substantive provisions of the ZSDP-1, all three types of the compensation are paid in the amount of 100 per cent of the base with the upper limit of 2.5 times the average monthly wage in Slovenia, with adjustments under Article 2 of the ZUTPG. In the substantive provisions of the ZSDP-1, the childbirth allowance and the large family allowance are regulated as universal rights, irrespective of the material status of the family (income, wealth). Any payment of compensations and family allowances are to be adjusted according to the provisions of the ZUTPG. However, due to the recession, the regulations of the two intervention acts, the Fiscal Balance Act and the Intervention Measures for the Labour Market and Parental Protection Act remain in force; all compensation payments with the exception of the maternity allowance remain to be paid at the amount of 90% of the base, whereby the upper limit for all three types of compensation cannot exceed two times the average monthly salary in the Republic of Slovenia with the adjustments under Article 2 of the ZUTPG. The childbirth allowance and the big family allowance are not universal rights;

* Urška Trtnik, LL.B., Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities, Slovenia.
urska.trtnik@gov.si

they remain selective, aimed at the families where the income per family member does not exceed 64% of the net average wage. Such arrangements are intended to be applied until the year following the year in which economic growth exceeds 2.5 percent of gross national product. The same applies for the 10% reduction of child benefit for the income brackets 5 and 6, whereas those from income brackets 7 and 8 have been completely halted. The concepts of minimum and average wage are now precisely defined as the value of the minimum or average salary with the adjustments under Article 2 of the ZUTPG, and not as value applicable on either the date of filing the application or the recognition of rights. Currently there is a significant discrepancy regarding the amount of both the minimum and the average salary. The amount of paid compensations, the amount of the minimum and the average salary and family allowances under the ZUTPG will not be adjusted until December 31, 2015.